alium pium usum ab Episcopo converti potest; Barbosa *in Concil. Trident. loc. cit. n.* 3. *& dict. alleg.* 83. *num.* 7. cum pluribus ibi citatis. *Secunda* si res legata non possit pro usu destinato adimpleri impedimento juris, vel facti, quia tunc potest Episcopus commutare quæcumque legata pia in alios pios usus; Barbosa *in cit. sess.* 22. *cap.* 6. *num.* 4. *& citat. alleg.* 83. *n.* 81. cum pluribus aliis ibi citatis. *Tertia* si ecclesia seu monasterium non possit construi, ubi designavit testator, quia tunc potest Episcopus concedere, ut alibi construatur; Barbosa *in citat. sess.* 22. *cap.* 6. *num.* 5. *& citat. allegat.* 83. *num.* 10. & plures alii ibi citati. *Quarta* si legatum sit factum ad unum usum, non ita necessarium, ut si esset factum ad pingendam ecclesiam, quæ minatur ruinam; tunc enim posset Episcopus pecuniam ad talem picturam destinatam in alium pium usum magis eidem ecclesiæ necessarium commutare; Barbosa *in cit. sess.* 22. *q.* 6. *n.* 6. *& cit. allegat.* 83. *num.* 12. cum
154 pluribus aliis ibi citatis. *Quinta* si urgeat aliunde necessitas commutandi ultimas defunctorum voluntates, neque adiri possit Summus Pontifex; tunc enim potest Episcopus illas commutare. Barbosa *in cit. sess.* 22. *cap.* 6. *n.* 9. *& citata allegation.* 83. *sub num.* 18. Mone-
155 ta *loc. cit. cap.* 5. *num.* 348. *Sexta* si adsit necessitas gravis sublevandi rempublicam; tunc enim potest Episcopus commutare legata in ejus sublevamen; La Croix *lib.* 3. *part.* 2. *num.* 1150. *& communis aliorum.* Quinimmo volunt multi, quod in tali casu ad sublevandam gravem necessitatem reipublicæ, possint legata commutare iidemmet executores sine facultate Episcopi; quamvis tamen non expediat, sed debeat expectari declaratio Episcopi, an necessitas reipublicæ vere sit gravis, aliter possent intervenire multi errores, abusus, & scandala. *Septima* si ecclesia indigeat sacris vestibus, aut earum reparatione, tunc poterit Episcopus de consensu hæredis pro una vice tantum commutare, seu convertere legatum relictum alicui capellæ, seu ecclesiæ pro missis celebrandis, in paramentorum, seu sacrarum vestium emptione, vel reparatione; Barbosa *cit. allegat.* 83. *num.* 14. *cum aliis ibi citatis*, Felix Potestas *tom.* 1. *part.* 2. *num.* 2586. Amostaz *loc. cit. n.* 37. ubi ex Riccio refert ita decisum fuisse.

156 Legatum tamen magnæ quantitatis missarum una vice celebrandarum commutari, seu converti non potest in erectionem capellaniæ perpetuæ; Sacr. Congr. Conc. *in Bononiens. legati missarum* 7. *dec.* 1697. 9. *Aug.* 1698. *&* 4. *Sept.* 1702. apud Ursayam *in Miscellaneo Sacro,*
157 *& profano part.* 1. *lit.* L. *n.* 45. Legata pro celebratione missarum numquam patiuntur diminutionem; Sacra Rota Romana *Redditiones Rationis* 20. *Januarii* 1708. §. *Etenim, coram Cafarell.*

158 Legatum relictum Capitulo pro anniversario quotannis celebrando, debet applicari mensæ capitulari pro satisfaciendo in perpetuum tali anniversario, & nullimode potest dividi inter capitulares; Navarrus *lib.* 3. *de testamentis consil.* 4. *n.* 2. *& seq.* & alii communiter. Et ratio est, quia mens, & voluntas disponentis est in primis servanda: *leg.* In conditionibus 19. *ff. de conditionibus, & demonstrationibus cap.* Cum olim 38. *de præbend. cap. Ultima voluntas q.* 4. *caus.* 13. *q.* 2. cum similibus. (Vid. *in hoc verb. & remis.* cum *verb.* Hæres.) Mens autem, & voluntas dicti legantis, est ut Capitulum obligetur ad faciendum perpetuo singulis annis in suffragium suæ animæ unum anniversarium, quod non posset fieri, si legatum ad id relictum divideretur inter præsentes Capitulares, cum successores Capitulares, in quibus conservabitur Capitulum, non essent habituri commodum, propter quod tenerentur ad onus illius perpetui anniversarii: *Qui enim sentit onus, sentire debet commodum, & è contra*; textu expresso *in c.* Qui sentit 55. *de Regul. jur. in* 6. *& leg.* Secundum naturam 10. *ff. eodem*: (Consonat *lex* 23. *prope fin. tit.* 5. *p.* 3. *n.* 29. *tit.* 34. *p.* 7.) Adeoque tale legatum non potest dividi inter præsentes Capitulares, sed converti debet in bonis fructiferis, quæ reddant commodum futuris successoribus Capitularibus sensuris onus dicti perpetui anniversarii.

Item legatum relictum Capitulo, etiam sine expres- 159
so onere, censendum est, esse relictum mensæ capitulari, & non Canonicis uti singulis, nisi aliud ex conjecturis de mente testatoris colligatur. Et ratio est, quia mens testatoris, quæ ex adductis juribus numero antecedenti semper est servanda, videtur in tali dirigi in Capitulum, prout est communitas, quæ semper remanet eadem communitas capitularis, sive contempletur ut constituta ex capitularibus præsentibus, sive ex successoribus, & futuris; adeoque tenendum est, tale legatum esse relictum Capitulo Canonicorum, ut Collegio, & non Canonicis, uti singulis, sicque non posse dividi inter præsentes Capitulares, sed totum debere applicari mensæ capitulari ad commodum etiam futurorum Capitularium. Sic colligitur *ex leg.* Pater filium 38. §. 6. *ff. de Legat.* 3. & tenent, ac fortiori tenere debent Covarrub. *in cap.* Requisiti 15. *n. ultim. de Testament.* Genuens. *in praxi Neapolit. cap.* 72. *n.* 7 Gratian. *discept. tom.* 3. *cap.* 533. *num.* 16. Thoro *in Summa privileg.* 176. *ad med.* Cevallos *Commun. quæst.* 278. *ad med.* Amostaz *lib.* 4. *de causis piis in specie cap.* 1. *n.* 70. *&* 71. omnes alii citandi in numero sequenti.

Item legatum relictum Canonicis indefinite, cen- 160
sendum est, esse relictum capitulo, seu Collegio Canonicorum, & non Canonicis uti singulis, adeo ut debeat applicari mensæ capitulari ad commodum etiam futurorum Canonicorum, & non possit dividi inter præsentes Canonicos, nisi ex conjecturis aliud de mente testatoris colligi possit: Sic *ex leg.* Pater filium 38. §. 6. *ff. de Legatis* 3. *& leg.* Civilibus 2. *ff. de rebus dubiis*, tenent ultra cit. Doctores *n. antecedenti*, etiam Card. *in cap.* Requisiti 15. *de testament.* ibique Imola *n.* 30. Didac. *sub num.* 10. Mantica *de conjectur. ult. vol. lib.* 8. *tit.* 6. *n.* 22. *&* 24. *ad fin.* Riga *in cap.* Cum M. Ferrariensis *n.* 11. *de Constit.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 4. *præsumption.* 113. *n.* 6. Cassan. *consil.* 44. *n.* 20. Valenzuela *consil.* 190. *n.* 39. Vasquez *in opuscul. de testam cap.* 8. §. 3. *dub.* 2. *n.* 100. Panimol. *part.* 2. *decis.* 98. *n.* 8. *&* 9. Ventriglia *tom.* 2. *de legatis piis annotat.* 28. §. 1. *n.* 43. Barbosa *de Canonicis cap.* 42. *n.* 26. *vers.* Cum fit mentio :: & alii plures. Et ratio est, quia verbum *Canonicis* indefinite prolatum Capitulum & Collegium eorum designat, *cap.* Cum omnes 6. *& cap.* Cum decessissent 8. *de Constitut.* Atque ita cum tale legatum sit relictum Canonicis, censendum est potius à testatore sub nomine collectivo contemplatum collegium, seu capitulum, quam Canonici uti singuli; nisi, ut dictum fuit, aliud ex conjecturis de mente testatoris colligatur, ut si adessent conjecturæ demonstrantes, quod Canonici à testatore fuerint contemplati ut singuli, puta si Canonici fuerint benemeriti illius, quia ipsum testatorem à gravi malo, seu periculo liberaverint, aut aliter speciales ejus benefactores, seu amici, aut ejus consanguinei extiterint; *leg.* Nec adjecit 9. *Pro socio*; Vel quod legatum non possit convenire ipsi collegio, sed singulis; quo quidem casu singulis relictum fuisse legatum esset censendum, ut recte docent Cardinal. Mantica *de conjectur. ult. volunt. lib.* 8. *tit.* 6. *num.* 24. Genues. *in praxi q.* 399. *n.* 2. *ad fin.* Gratian. *citat. cap.* 523. *n.* 19. Amostaz *loc. cit. n.* 71. Ventriglia *loc. cit. n.* 43. Barbosa *loc. cit. num.* 26. & alii supracitati dicentes, Doctores volentes dictum legatum censendum esse relictum Canonicis uti singulis, intelligendos esse in solo casu, quo interveniant dictæ, aut similes conjecturæ demonstrantes talem fuisse mentem testatoris; Secus autem si nulla adsit talis conjectura, quia tunc censetur relictum collegio, seu capitulo, & non Canonicis uti singulis; cum rationabiliter credendum sit in favorem suæ animæ potius voluisse suam perpetuare memoriam apud omnes futuros Canonicos, seu Capitulares, qui fruentes in perpetuum redditu sui legati, perpetuo memores beneficii, perpetuo pro Benefactore preces effunderent, quam in ictu oculi ipsam suam memoriam extinguere in solis tempore sui testamenti, & decessus existentibus Canonicis, sine ulla spe futuri suffragii. Unde cum in ambiguis inspicienda sit causa legati; *leg.* Uxori suæ 13. *in princip. de Legat.* 3. merito propter dic-

dictam causam censendum est fuisse relictum tale legatum collegio capitulari, & mensæ capituli, non autem singulis de capitulo, ut teste Ventiglia *loc. cit. num.* 43. omnes advertunt supra allegati Doctores.

161 Qui *ib. num.* 45. subjungit, advertendum esse, quod si fuerit relictum Canonicis legatum magnæ, & notabilis quantitatis pecuniæ pro missis celebrandis, non possunt Canonici post mortem testatoris dividere inter se pecuniam, & celebrare missas juxta eleemosynas solitas secundum morem provinciæ dari pro celebratione missarum, sed tenentur magnam illam pecuniæ quantitatem convertere in annuos redditus, & in perpetuum celebrare missas juxta annuos redditus, quia talis certe præsumitur fuisse mens testatoris, qui sic voluerit consulere suæ perpetuæ memoriæ, & perpetuis suffragiis pro se, & suis; Et sic revera esse censendum, nisi aliud ex conjecturis colligatur, vel nisi pecunia legata fuerit modica, tenent etiam Genuens. *in praxi c.* 71. *n. ult. in annotat. & practic. eccles. q.* 41. *num.* 3. Maranta *part.* 1. *controv. resp.* 29. *per tot.* & alii.

162 Legatum relictum ecclesiæ debetur totum illi, nec Episcopus, nec Rector illius potest aliquid prætendere: Nec si sit relictum ecclesiæ Cathedrali, vel collegiatæ, possunt Canonici aliquid de illo accipere, *cap.* Requisisti 15. *de testament. Authent. seu novella* 129. *de Eccles. titulis, tit.* 14. *cap.* 13. Et ratio est clara, quia in tali casu legatum factum esse censetur solum contemplatione ecclesiæ, & non contemplatione Episcopi, Rectoris, seu Canonicorum, adeoque non istis, sed soli ecclesiæ debetur, ut multis decisionibus probat Rub. *practic. q.* 70. *à n.* 1. & sequitur Amostaz *loc. cit. num.* 58. & alii passim.

163 Si legatum relictum sit Episcopo, seu Rectori alicujus Ecclesiæ, ad cognoscendum cui debeatur, attendendæ sunt conjecturæ. Vel enim legatum relictum ab extraneo nulla præcedente amicitia, seu benemerentia Episcopi, aut Rectoris, & tunc legatum non debetur Episcopo, nec Rectori, sed ecclesiæ, cum intuitu ipsius censeatur relictum à testatore in favorem suæ animæ, utpote sic magis favorabile: & licèt sit relictum Episcopo, seu Rectori Ecclesiæ cum expressione proprii nominis Episcopi, seu Rectoris, intelligitur tamquam administratoribus illius, non vero ut talibus personis: Vel legatum relictum est à consanguineo, propinquo, amico, familiari, beneficiato, & hujusmodi: & tunc legatum debetur, non Ecclesiæ, vel Episcopo seu Rectori; cum censeatur relictum solum intuitu personæ, non obstante quod expressum sit nomen dignitatis. Id tamen totum intelligendum est in utroque casu, *Nisi ex qualitate rei legatæ aliud colligatur*: Nam licèt legatum relictum Episcopo, seu Rectori à consanguineo censeatur relictum intuitu personæ, & consequenter debeatur Episcopo, seu Rectori, & non Ecclesiæ; tamen si qualitas rei legatæ aliud demonstret, puta si legatæ sint vestes ecclesiasticæ, calix, patena, lampas, & hujusmodi, tam legatum debetur Ecclesiæ: quia cum qualitas rei legatæ potius conveniat Ecclesiæ, quam personæ, sic legatum censetur potius relictum Ecclesiæ, qua personæ. Similiter è contra quamvis legatum relictum ab extraneo censeatur relictum intuitu Ecclesiæ, & consequenter ipsi Ecclesiæ debeatur, & non Episcopo, nec Rectori; tamen hoc non habet locum, quando ex qualitate rei legatæ aliud colligi potest, ut quando testator legavit Episcopo, seu Rectori Falconem, Canem, & hujusmodi; *cap.* Requisisti 15. *de Testamentis*, & ibi Doctores passim, Mantica *de conjecturis ultim. voluntat. l.* 6. *tit.* 13. *n.* 4. Surdus *de alimentis l.* 1. *c.* 1. *& tit.* 5. *q.* 6. *n.* 9. Menoch. *l.* 4. *præsumpt.* 112. Soccin. Sen. *leg. Civibus* 2. *de rebus dub.* Reiff. *consil.* 201. *num.* 13. *l.* 2. Amostaz *loc. cit. n.* 61. Panimoll *p.* 2. *d.* 98. *num.* 21. *&* 22. Ventriglia *loc. cit. num.* 42. & alii fere communiter.

164 ☞ Frequenter in foro de eo disputari solet, utrum legatum demonstrative, an taxative relictum sit, idque ob diversos Juris effectus; nam legato demonstrative relicto, & deteriorata, vel perempta re legata, supplere tenetur hæres, non item eodem legato relicto taxative.

Regula qua Doctores in hac quæstione uti so- 165
lent, hæc est, ut scilicet legatum relictum intelligatur demonstrative, quoties dispositio incipit ab onere operis per testatorem demandati, subindeque progreditur ad expressionem, sive pecuniæ in eam causam erogandæ. Maxime si opus demandatum, & expressio bonorum non stent sub unico verborum contextu, sed in
diversa separataque oratione legantur. Quinimmo credi- 166
tur satis esse rem quoquomodo esse dubiam, ut legatum maxime pium non taxative, sed demonstrative relictum
censeatur. Vide Auctores relatos à Cl. mem. Cardinal. 167
Lanfredin. *in respons. eccles.* 42. *n.* 2. *& plur. seq.*

Rectius vero mox laudatus Auctor: "Præmissæ re- 168
"gulæ (*ait*) tum de inchoatione dispositi tionis ab onere, "tum de diversitate orationis non sunt, nisi quædam "argumenta ex communiter accidentibus deprompta in "linea conjecturali, scilicet, quia dum testator primo "loco, ac per orationem absolutam expressit præceptum operis perficiendi, de omnimodo illius adimplemento principaliter sollicitus fuisse videtur, & opportunioribus quibusque mediis illius finis consecuutionem exoptasse, nec propterea illud subordinare voluisse reputatur incerto eventui peremptionis, vel insufficientiæ particularium illorum bonorum expresse designatorum. Quamobrem non est præclusus aditus tutiori investigationi diversæ voluntatis defuncti, quæ si ex aliis argumentis, & conjecturis appareat fuisse, ut non aliunde, quam ex talibus bonis specialiter designatis legatum adimpleretur, utique hæc defuncti voluntas sequenda est, spreto rigore literæ, neglectoque ordine scripturæ fortasse extensæ ab inconsulto jurisque imperito Notario &c. Parvi enim refert, quis voluntatem disponentis sermo exceperit, aut quæ prius quæve posterius verba calamus scribentis effuderit, ubi ex non dubiis argumentis conjicitur vera animi sententia, quam sequi necesse est, etiam recedendo à proprietate verborum, & supplendo scripturæ defectum."

Neque admittit, ipsum legatum pium in dubio cen- 169
seri relictum demonstrative.

Plura autem idem *Doctor* cumulat argumenta, ex 170
quibus non obstante inchoatione dispositionis ab onere, tum diversitate orationis, legatum non demonstrative,
sed taxative relictum censetur. Præcipuum autem est, 171
si non quantitas pecuniæ in genere, sed certa species sit legata.

Vide, & de hac quæstione, & quidem in utramque 172
partem, Rotam *in Romana Fundationis Monasterii* 21. *Junii* 1717. *cor. bon. mem. Cerro, in Romana supplementi, & applicationis* 11. *Junii* 1731. *cor. clar. mem. Aldrovando, & in Novarien. Capellaniæ* 2. *Julii* 1736. *&* 6. *Maji* 1737. *cor. bon. mem. De Vais*, sed potissimum vide doctissimum Averanium Interpret. *Jur. lib.* 2. *cap.* 27. *per tot.* ubi materia pro dignitate tractat, conciliatque textus omnes, qui inter se contrarii sunt. ☜

LEGATUS.

SUMMARIUM.

1 *Legati qui dicantur: quæ distinctio inter jus civile, & canonicum: qualis in eosdem: an eis concedatur aliqua potestas, & jurisdictio: quid jure antiquo*, ad num. 18.

19 *In quo Legati à Delegatis differant: quid speciosius in Legatis à Latere invenitur: quæ aliæ prærogativæ, & discrimina inter omnes constituatur, sive circa beneficiorum præsentationem, ordines conferendos, divinorum exercitia &c.* ad num. 45.

46 *Concessio indulgentiarum ab eisdem facta quod tempus comprehendat: an sint perpetuæ: quæ facultas in extractione ab immunitate: in absolutione excommunicationis*, ad num. 51.

52 *Quibus modis Legati cesset officium: an revocato*

mandato si hujus revocationis detur ignorantia, firma & valida sint interum gesta, ad num. 53.
54 *Additiones referuntur*, ad num. 57.

1 Legati ita dicuntur, quia ut publice mittantur, leguntur, deindeque legantur, seu ablegantur: Reiffens-
2 tuel *l.* 1. *decr. tit.* 30. *num.* 2. & alii. Legati aliter vocantur, & accipiuntur in Jure civili, & aliter in Jure
3 canonico; *Communis.* Legati in Jure civili sunt illi, qui mittuntur, & quibus mandat Proconsul jurisdictionem; *l.* Legatus *ff. de Offic. Proconsulis*, Solent enim Proconsules ob rerum gerendarum multitudinem in provincia Legatos statuere, qui non propria, sed mandata jurisdictione utuntur, & hoc modo intelligitur, & accipitur legatus *in ff. & Cod. tit. de Officio Proconsul. & Leg.* & de his fit mentio *in c.* Legatos 2. *de Offic. Legati in* 6. Alii vero legantur seu mittuntur à Principibus laicis Summo Pontifici, vel ab eisdem Principibus inter se ad referenda videlicet mandata suorum principalium, sicque ad exercendum nudum ministerium absque alia jurisdictione; & vocantur *Oratores*, seu vulgo
4 *Ambasciatori.* Legati in Jure canonico sunt in triplici differentia, nempe *Legati à latere*, *Legati missi*, seu *Nuntii Apostolici*, & *Legati nati*: *Communis*, & colligitur *ex c.* Cum non ignoretis 1. *c.* Excommunicatis 9. *de officio Legati*, *& c.* Officii nostri 1. *eod. in* 6. & Glossa *ibidem verb.* Legati:: In ipso enim *cit. c. Cum non ignoretis* fit mentio de Legato à latere, ac Misso, & *in cit. c. Offic. nostri* fit mentio de omnibus tribus, scilicet tam de Legatis à Papa missis, sive sint de latere, sive non, quam de Legatis natis. (Vid. *verb.* Cardinales, & addit. hispan. *lit.* F *pag.* 75.)

5 Legati à latere alii sunt ordinarii, & alii extraordinarii. Legati à latere ordinarii sunt Cardinales illi qui à Summo Pontifice mittuntur ad obeundum in aliqua provincia legationis officium cum jurisdictione, seu potestate ordinaria ad instar Præsidum provinciarum,
6 ut sunt Legati Bononiæ, Ferrariæ, Romandiolæ &c. & dicuntur *à Latere*, quia Cardinales ad latus Summi Pontificis assistunt, & sic dum mittuntur, quasi à latere extrahi videntur. Papa enim, & Cardinales unum corpus mysticum faciunt, cujus caput est Papa, & membra ejus sunt Cardinales; *arg. cap.* Si quis cum militibus 22. *caus.* 6. *q.* 1. ibi: *Nam & ipsi pars corporis nostri sunt.* ac propterea *Legati à latere nuncupantur c.* Decreto 11. *caus.* 2. *q.* 6. ibi: *Ante Legatos nostros ex latere missos*, *& c.* Si quis Episcopus 30. *ead. caus. & quæstione* ibi: *Ut è latere suo Presbyteros mittat*; Sic Cohell. *in notitia Card. cap.* 16. *privil. in princip.* Tondut. *q. benefic. part.* 3. *c.* 20. Barbosa *l.* 1. *Jur. eccles. univers. cap.* 1. *num.* 1. Card. Petra *t.* 2. *Comment. ad constit.* 3. *Alexand. III. sect.* 1.
7 *num.* 7. & alii passim. Legati à latere extraordinarii sunt illi, qui mittuntur occasione alicujus emergentis necessitatis ecclesiæ universalis, ut ad Concilia convocanda, vel etiam apud Reges pro pace promovenda, sive pro Summi Pontificis paterno amore alicui Regi in ejus adventu testificando, vel alia simili gravi causa; *Com-*
8 *munis.* Et quamvis pluries à Summis Pontificibus pro similibus causis fuerint missi Episcopi, & alii non Cardinales; Nunc autem constans praxis obtinuit non mitti nisi Cardinales Legati à latere, ut observat Emi-
9 nentissimus Petra *loc. cit. num.* 9. Et dato, quod contingat, ut contingit, mitti alios non Cardinales, non datur eis titulus Legati à latere, sed *missus* nominatur Nuntius *cum potestate Legati à Latere*, quæ clausula de Stylo Curiæ Romanæ consuevit adjici mandatis legatorum, qui fimbriam vestimenti Papæ tetigerunt, seu qui ab eo mandatum vivæ vocis oraculo receperunt, ut
10 ex aliis notat Barbosa *loc. cit. num.* 5. Hinc solis Cardinalibus proprie competit nomen Legati à latere, à quibus magis Pontificia auctoritas, & majestas repræsentatur; non autem Archiepiscopis, Episcopis, aliisque Prælatis in Curia Papæ existentibus, & ab illo missis; ut tradunt Glossa *in cap.* Cum non ignoretis 1. *de offic. Legati*, *verb.* Legationis, *& cit. verb.* Commissam:: Speculator *tit. de Legat.* §. Sequitur *n.* 1. *&* 2. Boerius *de potest. Legati à latere num.* 12. & plurimi alii cum Barbosa *loc. cit. num.* 4.

Legati missi, seu Nuntii Apostolici dicuntur, & 11
sunt illi Prælati, non Cardinales, qui à Papa mittuntur ad alios Principes pro obeundo apud ipsos munere legationis: *cap.* Volentes 8. *de officio Legat.* Et tales sunt Nuntii Germaniæ, Franciæ, Hispaniæ &c. & olim Apocrisarii dicebantur græco vocabulo, quasi Secretarii, ut *in c.* Septuaginta 12. *dist.* 26. *& in c.* Significasti 4. *de elect.* & Glossa *ibid. verb.* Apocrisarii:: ubi expresse dicit: *Apocrisarii dicuntur Nuntii Domini Papæ quasi secretarii*; & in regnis, seu provinciis sibi commissis, in negotiis agendis personam gerunt, & auctoritatem Romanii Pontificis *c.* Valde necessarium 1. *dist.* 94.

Legati nati dicuntur, & sunt illi, quorum digni- 12
tati, quam in Ecclesia obtinent, munus legationis est annexum, & dicuntur Legati nati, non quod á Sede Apostolica non hauriant auctoritatem; sed quòd hanc illa dederit fixæ cuidam Ecclesiæ, & quicumque illi fuerit præfectus una simul etiam fiat, ac veluti nascatur *Legatus Apostolicus*, utpote cujus munus suæ dignitati de Jure annexum habet; Sic Legatus natus à Jure dicitur Archiepiscopus Cantuariensis in Anglia, ut expresse habetur in *c.* Cum non ignoretis 1. *de officio Legati*; Archiepiscopus Eboracensis item in Anglia, ut habetur *in c.* Per venerabilem 13. §. Verum qui filii sint legitimi, & sic de aliis. ¶ Et Archiepiscopus Genuensis, cujus Archiepiscopatui annexa est legatio transmarina, ut constat ex Epistola 418. l. 1. Registri Honorii III. apud Raynald. ad an. 1217. n. 99. & seq. ubi ita Archiepiscopo idem S. P. scribit: "Communicato Fratrum consilio ad exemplum jam dictorum Alexandri, Clementis, Cælestini, & Innocentii prædecessorum nostrorum legationem transmarinam tibi tuisque successoribus in perpetuum duximus concedendam. ¶

Omnes supradicti Legati tum de latere, tum missi, 13
tum nati, habent jurisdictionem ordinariam in provinciis sibi concreditis, & talis jurisdictio ipsorum legatorum non expirat per mortem Papæ legantis, quamvis ipsa Jurisdictione nondum uti cœperint; immo provinciam suam necdum ingressi fuerint; Sic desumitur *ex cap.* Legatos 2. *de offic. Legati in* 6. & Glossa *ibid. verb.* Declaramus:: Legati enim Papæ sunt, & esse dicuntur Legati Sedis Apostolicæ, *ut c.* Dilectus 6. *& cap.* Nemini dubium 10. *de offic. Legati*, & sæpe alibi. Ipsa autem Sedes Apostolica numquam moritur; *c.* Si gratiose 5. *de rescrit. in* 6. adeoque &c. Sic Glossa *in cit. cap.* Legatos *verb.* Declaramus; Fagnan. *in c.* Cum olim 14. *de majorit. & obedient. num.* 67. cum variis aliis; Barbosa *loc. cit. num.* 90. & alii ibi citati, Reiffenstuel *loc. cit. n.* 11. Layman, & alii passim.

Omnes supradicti Legati possunt causas ad se per- 14
tinentes aliis delegare, cum hac tamen advertentia, quod jurisdictio delegatorum ab ipsis Legatis expirat una cum Legatorum officio, seu finita horum legatione, quando res est adhuc integra; Secus vero quando res non est amplius integra, sed causa delegata jam incepta est; *cap.* Licet undique 30. *de officio Delegati*, & concordat *cap.* Relatum 19. *cap.* Gratum 20. *de officio Delegati*, *& cap.* Quamvis 6. *eod. in* 6. *c.* Nemini dubium 10. *de officio Legati*, *& l.* Et quia, *ff. de jurisdict. omn.*
Jud. Ut res non sit amplius integra sufficit citatio par- 15
tis facta per delegatum ante cessationem legationis Legati; Vid. *verb.* Delegatus *n.* 45. Immo sufficit, quod ante cessationem legationis Legati præcesserit citatio, licèt talis citatio ad partes antea non pervenerit; Vid. *cit. verb.* Delegatus *à num.* 46.

Omnes supradicti Legati possunt causas suorum 16
provincialium per appellationem ad ipsos devolutas cognoscere, & debito fine terminare; *Communis*, textu expresso *in cit. cap.* Cum non ignoretis 1. *de offic. Lega-*
ti. Immo de Jure antiquo ex *cit. cap.* Cum ignoretis:: 17
poterant olim Legati cognoscere, & definire non solum causas per appellationem, sed etiam per simplicem querellam etiam in prima instantia ad ipsos delatas. A ju-
re novo Concilii Trid. *sess.* 24. *de ref.* §. *Legati quo-* 18
que etiam de latere, *Nuntii*, *&c.* est limitatata eorum facultas, & est expresse statutum, quod causæ omnes fori ecclesiastici in prima instantia coram Ordinariis locorum sint cognoscendæ, ac terminandæ; nec Legati etiam de latere, & Nuntii quarumcumque facultatum vigore possint in prædictis causis Episcopos impedire aut alio modo jurisdictionem iis præripere; aliàs eorum actus, & processus nullius momenti sint, & ad damni satisfactionem partibus illati teneantur; Unde nisi speciali facultate post Concilium sint muniti, in prædictis causis nullatenus se ingerere possunt; sic Sacra Congr. Concil. *in Nullius* 24. *Aug.* 1640. *& in Pisaurien.* 14. *Martii* 1648. Immo omnes supradicti Legati neque se intromittere possunt in causis illis, quæ per Papam specialiter cuipiam alteri delegantur, cum mandatum speciale deroget generali, *Communis*, textu expresso *in cap.* Studuisti 2. *de officio Legati* (*Verb.* Appellatio *in fin.*)

19 Legati Papæ in hoc differunt ab ejus Delegatis, quod Delegati Papæ dicantur illi, quibus una tantum, vel certæ causæ delegantur terminandæ, extra quam, vel quas non extenditur ejus jurisdictio, cum sit limitata, & solum delegata, & non ordinaria vi proprii officii, *arg. l.* 1. §. Qui mandatum *ff. de officio ejus, cui mandata est jurisdictio.* E contra vero Legati Papæ habent jurisdictionem, & facultatem cognoscendi de omnibus causis concreditæ sibi provinciæ; nec eorum jurisdictio est limitata, & delegata, sed vere ordinaria vi proprii juris, officii, & dignitatis, *arg. l.* More majorum, *& leg.* Quia *ff. de jurisdict. omnium Judic.* Et sic *communis Doctorum.*

20 Legati à latere excellentiorem, & ampliorem ju-
21 risdictionem præ aliis Legatis habent, *Communis.* Unde Legati à latere de jure possunt absolvere quoscumque excommunicatos ob percussionem Clerici etiam enormem, immo & ob cædem ejusdem, & hoc non solum intra provinciam suæ legationis quoad suos subditos, sed etiam extra suam provinciam quoad omnes extraneos undecumque ad se accedentes à die egressus sui ex Urbe usque ad diem redditus in eamdem; *cap.* Quod translationem 4. *& cap.* Excommunicatis 9. *de offic. legati arg. à sensu contrario desumpto*, & expresse *cap.* Ad eminentiam 20. *de sent. excom.* Glossa *in cit. c. Excommunicatis* 9. *de offic. Legat. verb.* Mittuntur:: Barbosa *l.* 1. *juris Ecclesiast. univ. c.* 5. *n.* 27. cum pluribus ibi citatis, Azorius *p.* 2. *l.* 5. *c.* 32. *q.* 6. Reiffenstuel *loc. cit. num.* 28. *&* 45. *in fine*, & alii passim.

22 Legati autem non de latere, seu Missi, vel Nuntii sine speciali facultate nequeunt de jure extra provinciam sibi comissam absolvere à tali excommunicatione ob percussionem Clerici, vel Monachi; & intra suam provinciam possunt absolvere solummodo subditos suos, non autem extraneos aliunde accedentes; *Communis*, textu expresso in *cit. cap.* Excommunicatis 9. *de*
23 *offic. Legati.* Legati autem nati nequeunt sine speciali facultate neque intra suam provinciam absolvere suos subditos à tali excommunicatione ob percussionem Clerici, vel Monachi; *Communis*, textu expresso *in cit. cap.* Excommunicatis.

Legati à latere possunt concedere licentiam Abba- 24
ti exempto, ut eligi possit in Episcopum, & transire possit ad Ecclesiam sibi concessam; *Communis*, textu
expresso *in cap.* Si Abbatem 36. *de election. in* 6. Id ta- 25
men non possunt alii Legati sine speciali concessa facultate; *Communis*, textu claro *in cit. c.* Si Abbatem::
Legati à latere possunt confirmare electiones Episcopo- 26
rum, Archiepiscoporum, & Exemptorum; *Communis*, textu expresso *in cit. c.* Si Abbatum, §. Hujusmodi 36.
de election. in 6. Id autem non possunt alii Legati sine 27
speciali sibi concessa facultate; *Communis*, textu expresso *in cit. c.* Si Abbatem, § Hujusmodi *in fine*, ibi: *Alii autem Legati hoc nequeunt, nisi id eis à Sede ipsa* (*Apostolica*) *specialiter sit commissum.* ☼

Legati à latere possunt conferre beneficia, quæ va- 28
cant tempore suæ legationis in provincia sibi concredita, *Communis*, textu expresso *in c.* Dilectus 6. *de offic. Legati*, *& c.* Offici nostri *in eod. in* 6. cum similibus.
Immo spectato Jure communi Legati à latere concurrunt 29
cum quolibet Ordinario suæ Provinciæ in collatione beneficiorum, ita ut inter ipsos simul, & Papam locus sit præventioni, *c.* Si à Sede 31. *de Præbend.* 6. Rota *in una Assisiensi beneficii* 9. *Martii* 1587. *coram Orano*, Glossa *communiter recepta in c. Officii nostri* 1. *de*
offic. Legati in 6. *verb.* Ampliori. Id tamen sine spe- 30
ciali pontificia concessione nequeunt alii Legati; *Communis*, textu expresso *in cit. cap.* Officii nostri 1. *de*
offic. Legati in 6. Excipiuntur tamen Legati Missi, seu 31
Nuntii Apostolici, qui ex facultatibus sibi concessis possunt conferre quæcumque beneficia etiam reservata, dummodo non excedant valorem ducatorum 24. Rota
p. 15. *recent. decis.* 159. *num.* 3. Legati autem nati, in 32
sua provincia, extra suam diœcesim, sine speciali pontificia concessione, nequeunt ulla beneficia utcumque minima conferre; *Communis*, *arg. cit. c.* Offic. nostri 1. *de offic. Legat. in* 6. ☼

Alia de iis, quæ possunt Legati à latere, & Nun- 33
tii Apostolici circa collationem beneficiorum, Vid. *verb.* Beneficia *art.* 5. *à num.* 10. *usque ad* 29. Et de iis, quæ non possunt, vide *d. verb.* Beneficia *cit. art.* 5. *à num.* 51. *usque ad* 60.

An autem Legati à latere, & Nuntii Apostolici 34
possint in sibi commissis provinciis conferre Ordines, & approbare Confessarios; Vide *verb.* Approbatio *art.* 1. *cum* 26. *usque ad num.* 38.

Quibus adde sequentia tredecim dubia proposita, 35
& resoluta in Sacr. Congreg. Conc. 26. *Febr.* 1707. videlicet:

I. An Nuntius Apostolicus apud Helvetios possit concedere facultatem audiendi confessiones personarum sæcularium, vel etiam Regularium, immo & Monialium in diœcesi Comment. sine licentia & approbatione Ordinarii loci?

II.

☼ Quamvis R. Nuntius, auctoritatibus, privilegiis, facultatibusque Legati à Latere Apostolicæ Sedis ornatus inveniatur, non tamen eisdem gaudet ad confirmationem Archi & Episcoporum provisorum: nam prout in communi non conceditur eis talis facultas, cum Summo Pontifici sit reservata (*a*). Nil Indicis dominiis circa hoc disseritur, utpote jurisdictionem illius hucusque exercendi in eis, haud legitur casus.

(*a*) *L.* 11. *tit.* 6. *lib.* 1. ibi: Y se conviene en que los nominados à los arzobispados, obispados, monasterios, y beneficios consistoriales, deban tambien en lo futuro continuar la expedicion de sus respectivas bulas en Roma, en el mismo modo, y forma practicada hasta aquí, sin innovacion alguna::

☼ Usque ad annum MDCCLIII. Legati à Latere, sivè Nuntii Apostolici in hisce Regnis, Beneficia valorem ducatorum XXIV. Cameræ haud excedentia, conferre poterant (*b*); postea verò sublata fuit eis talis facultas, omnesque aliæ ad beneficiorum collationes (*c*), ordines, similesque gratias conferendas (*d*).

(*b*) *Concord. ann.* 1737. *art.* 19. Siendo una de las facultades del Nuncio Apostólico conferir los beneficios que no excedan de veinte y quatro ducados de Cámara::

(*c*) Vid. *verb. Abbas*, & Beneficium.

(*d*) Vid. *verb. Ordo.*

II. An idem Nuntius, Sacerdotibus non approbatis ad audiendas confessiones concedere possit facultatem absolvendi in foro interno ab hæresi, censuris, &c.

III. An possit concedere facultatem generalem absolvendi à casibus Ordinario reservatis, & quatenus affirmative?

IV. An expediat adhiberi aliquod moderamen in hujusmodi facultatum communicatione, tam circa numerum, quam circa qualitates personales eorum, quibus conferuntur?

V. An possit concedere suis Cummissariis, subditis diœcesis Coment. facultatem eligendi sibi confessarium, etiam non approbatum ab Ordinario?

VI. An possit concedere licentiam retinendi, & legendi libros hæreticorum, seu alios quomodolibet prohibitos?

VII. An Commissarii Nuntiaturæ accedere possint ad monasteria Monialium, easque alloqui, etiam citra necessitatem officii, absque licentia Ordinarii?

VIII. An iidem Commissarii concedere possint aliis ad eos recurrentibus licentiam alloquendi Moniales sine licentia Ordinarii?

IX. An dicti Commissarii obligati ad residentiam ratione canonicatus, vel alterius beneficii, possint ab illa abesse pro negotiis Commissariatus, & nihilominus lucrari distributiones, aliaque omnia emolumenta, tamquam si essent præsentes?

X. An idem Reverendissimus Nuntius concedere possit dictis Commissariis licentiam retinendi famulas, quamvis non annosas, cum derogatione quarumcumque ordinationum per Ordinarios locorum quomodolibet factarum?

XI. An concedere possit facultatem exorcizandi independenter ab Ordinario?

XII. An iidem Commissarii concedere possint licentiam laborandi in diebus festis?

XIII. An Commissarii Nuntiaturæ punire possint, etiam in prima instantia festorum violatores, blasphematores, aliosque contra Dei, & Sanctæ Sedis præcepta temere agentes?

Die 26. *Februar.* 1707. *propositis in Sacr. Congreg. Concilii dictis tredecim dubiis*; eadem Sacr. Congr. Concilii *respondit ut infra.*

Ad 1. 2. 3. 5. 8. 9. 10. 11. 12. 13. *Negative. Ad* 4. *provisum in* 1. 2. & 3. *Ad* 6. *ad Congregationem S. Officii.*

36 Sic refert Ursaya *tom.* 4. *part.* 1. *discept.* 31. ubi in fine adducit alia 16. dubia, quæ dicit non fuisse in eadem Sacr. Congr. Concilii proposita, & ea ipse, variis adductis, negative resolvit *à n.* 19. *usque ad n.* 92. unde videri possunt apud ipsum, qui post plurima solida fundamenta pro tali negativa resolutione adducta *sub num.* 93. sic præcise concludit: "Adversus quæ „in universum non relevat asserere quod S. R. E. Car„dinales Legati à latere, & Apostolicæ Sedis Nuntii, „uti Ordinarii Ordinariorum possint in suis provinciis „omnia ea, quæ Episcopi possunt in eorum diœcesi„bus, & proinde cum illis possunt concurrere, eosque „prævenire ex ratione, quia gerunt vices Apostolicæ „Sedis, & Summi Pontificis personam repræsentant. „Quia (sunt verba *Pignatell.* consult. 187. n. 14. t. 9.) „hæc & similia non procedunt in iis, quæ à Sacr. Can. „& Sacr. Concil. Trid. & Const. Apostol. expresse pro„prio Ordinario reservata sunt."

Nuntius Apostolicus si absque facultate Sanctæ Sedis promoveat ad Sacros Ordines Clericos suæ provintiæ, ipse, & ordinati incurrunt in pœnas impositas *à Sacr. Conc. Trid. c.* 8. *sess.* 23. *de reform.* Sic Sacr. Congr. *in Taurinens.* 16. *Apr.* 1633. *teste Bonfadino in Thesauro Ecclesiast. dec. resol.* 31. *num.* 4. & Barbosa *summa Apostolic. dec. verb.* Nuntius Apostolicus *n.* 4. 37

Nuntius Apostolicus non debet exercere Divina in Ecclesia Archiepiscopi absque ejus licentia; Sacr. Congr. Rituum *in Taurinens.* 9. *Mart.* 1593. quam refert Sellius *in Select. Canonic. cap.* 22. *num.* 3. & Barbosa *loc. cit. num.* 2. 38

Legati, & Nuntii Apostolici non possunt pro se, vel pro suis consanguineis procurare à Principibus, ad quos destinantur, favores, vel eis uti ad consequendas dignitates apud Sedem Apostolicam, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ reservatæ: Pius IV. constit. 96. *incipient.* Et si Romanum:: Legati, & Nuntii Apostolici non possunt procedere contra Clericos, nisi Episcopo prius requisito, & negligente: aliàs acta, & processus, nullius sunt valoris, & tenentur ad restitutionem, & damna. Concil. Trid. *sess.* 24. *de reform. cap.* 20. 39 40

Legato præsente in civitate Episcopus non potest populo benedicere, nec uti mozzeta, vel rochetto discooperto; Intra vero propriam ecclesiam potest, si ibi non sit præsens Legatus, vel eo annuente. Sacr. Cong. Concil. *in Perusina* 2. *Oct.* 1601. quam refert Sellius *l. cit. cap.* 2. *n.* 83. & Barbosa *loc. cit. verb.* Legatus *n.* 2. Legato à latere præsente, ceteri Legati deponunt sua insignia, & suspenditur, pendente præsentia ipsius, exercitium potestatis eorum. *Communis*, textu expresso *in cap.* Volentes 8. *de offic. Legat.* 41 42

Legatus à latere potest cognoscere de causis contra exemptos; ✿ *c.* Si Abbatem 36. *de elect. in* 6. ibi: "Et ta„men ab alio, quam à Nobis, vel Apostolicæ Sedis „Legato, si sit in provintia de latere nostro missus:" Barbosa *l.* 1. *Juris ecclesiast. univ. cap.* 5. *num.* 77. cum plurimis aliis ibi citatis, Diana *part.* 1. *tr.* 2. *res.* 16. Donatus *prax. rerum Regular. tom.* 1. *trat.* 13. *q.* 9. *n.* 1. & alii passim. 43

Alii autem Legati non possunt de Jure, sine speciali facultate pontificia in exemptos Jurisdictionem exercere; *cit. cap.* Si Abbatem:: Barbosa *loc. cit. num.* 8. Diana *loc. cit.* Donat. *loc. cit.* cum aliis ibi ab ipsis adductis. Dicitur autem notanter *de Jure sine speciali facultate pontificia*; quia legati missi, seu Nuntii Apostolici jam solent talem facultatem à Sede Apostolica obtinere; Unde & Rota *part.* 11. *recent. decis.* 345. *numer.* 14. Nuntius est Judex Exemptorum, & potest alios Judices exemptis subdelegare. 44

Legatus in sua provintia valide assistit matrimoniis: validum enim est matrimonium contractum coram ipso; Sic pluries declaravit Sacra Congreg. Concilii, & signanter *in Nullius* 4. *Julii* 1602. *ut in l.* 10. *Decr. fol.* 36. & *in alia Nullius* 3. *Junii* 1628. *ut in l.* 13. *Decr. fol.* 468. & *in dub. Jurisdict.* 22. *Martii* 1681. *ut in l.* 31. *Decr. fol.* 363. apud Ursayam *tom.* 1. *part.* 2. *discept.* 2. *num.* 156. ubi plures citantur Doctores, & tenent alii passim. 45

Legati, & Nuntii Apostolici possunt subditis suæ le- 46

✿ In prima instantia de causis etiam exemptorum, R. Nuntius haud valet cognitionem assumere (*a*); nam, dato casu, præcisè debet causæ cognitio demandari Localibus Ordinariis, Judicibusvè synodalibus, in provintia exemptorum habitantibus, appellatione Nuntiaturæ Apostolicæ reservata; ceterarum verò (non exemptorum) quæ in gradu appellationis, ad tribunal Rotæ sint devolutæ, debet, perpensis omnibus circumstantiis, commissio dirigi, vel synodalibus Judicibus, vel citato tribunali (*b*).

(*a*) Vid. *verb. Appellatio.* (*b*) Vid. id.

gationis, & Nuntiaturæ pro quocumque opere pio concedere centum, & plurium dierum indulgentiam, attamen semper minus, quam annum. Pro templo autem, seu capella possunt concedere indulgentiam 7. annorum & 7. quadragenarum pro illis, qui confessi communicaverint, & in eo loco de more oraverint ad intentionem Ecclesiæ: Vid. *verb.* Indulgentia *art.* 2. *n.* 22. Et tales in-
47 dulgentiæ concessæ à Legatis, & Nuntiis sunt perpetuæ, & durant etiam legatione, & Nuntiatura finita, & post mortem concedentis; Barbosa *l.* 1. *Juris ecclesiast. univers. cap.* 5. *num.* 86. cum plurimis ibi citatis.

48 Legatus, absque speciali facultate apostolica non habet auctoritatem extrahendi à loco immuni, nec consignandi reum Curiæ Seculari; Sacra Congreg. Immunitatis *in Bononien.* 19. *Aug.* 1630. *l.* 2. *decr. Pauluc. pag.* 53. Quare Eminentissimus Legatus extrahere faciens homicidas ab Ecclesia, mandet reponi; Sacra Congreg. Immun. *in Ferrariens.* 29. *Dec.* 1635. *l. scripturar. veterum part.* 77. Eminentissimo Legato petenti facultatem à Sanctissimo procedendi contra Sacerdotem indicatum, ut mandantem occisionem. *Sacr. Congreg.* respondit non expedire; Eadem Sacr. Cong. *in Bononiens.* 15. *Junii* 1688. *libr. decr. Mart. pag.* 303.

49 Legatus, & Nuntius Apostolicus absque speciali facultate Apostolica nequit absolvere ab excommunicatione ob violatam immunitatem ecclesiasticam; Unde absolutio concessa ab Eminentissimo Legato sine facultate apostolica non suffragatur; & injungitur Episcopo, ut denuo absolvat auctoritate Sacræ Congregationis; Eadem Sacra Congregat. *Immunit. in Papiens.* 11. *Julii* 1696. *l.* 1. *decr. Altovit. pag.* 1302.

50 Legatus duarum, vel plurium provinciarum, potest in una jurisdictionem exercere de negotiis, & causis alterius; *Communis*, textu expresso *in cap.* Novit
51 ille 7. *de officio legati.* Legati Papæ statuta durant etiam finita legatione; *Communis*, textu expresso *in c.* Nemini 10. *de offic. Legati.*

52 Legati jurisdictio, seu officium cessat quatuor modis, ut observat Glossa communiter recepta *in c.* Præsenti 3. *de Offic. Legati in* 6. *verb.* Finitur. *Primo*, per mortem ipsius Legati, si legatio fuit personalis. *Secundo*, per expletum sibi præfixum tempus, si Legatus fuit destinatus ad determinatum tantum tempus; *arg. cap.*
53 De causis 4. *de offic. Delegati. Quarto* per ejusdem Legati revocationem à Papa factam. Dummodo tamen talis revocatio fuerit jam ipsi Legato intimata; alias dum Legatus ipsam revocationem ignorat, perseverat ejus jurisdictio, & valida sunt, quæ interim gerit; *arg. cap.* Audita 4. *vers.* Quia tamen, *de restitutione spoliatorum.*

54 ☞ De Legato quæri solet, an ei asserenti munitum se specialiter à S. Sede esse quibusdam facultatibus, credendum sit?

55 Affirmavit Rota *in Polocen. Bonorum* 21. *Junii* 1726. §. *Porro*, *coram bon. memor. Cornel.* & 7. *Febr.* 1729. §. 9. & *plur. sequent. coram clar. mem. Aldrovan.* & 14. *Maji* 1751. §. 6 & *sequent. coram bon. mem. Vicecom.*

56 Negasse autem videtur idem supremum tribunal in *Nullius, seu Piscien. beneficii* 5. *Martii* 1719. §. 7. *coram bon. mem. Gamaches, in Salamantina beneficii* 19. *Junii* 1744. §. *Eodem*, & 25. *Jan.* 1745. §. Pariter, *coram clar. mem. Millin.* & *in Hildesimen. Manutentionis* 17. *Mart.* 1749. §. 19. & 4. *Julii ejusdem anni* 1749. §. 13. *coram Eminentiss. Elephantut.*

57 Non male autem Cardinalis Petra *in comment. ad constitut. apostol. constitut.* 3. *Alexandri III. sect.* 2. *n.* 12. & *seq.* "Ego vero (*inquit*) in hoc distinguendum „puto; aut agitur de re, quæ non sit directa in præ„judicium Tertii, etsi generaliter influat, & agatur de „actu, qui regulariter concedi solet Legatis, & tunc de„bet eisdem credi, quia eo ipso quod Legatus est à la„tere habet ea omnia, quæ de jure, vel consuetudine „illi debentur, etsi consequenter jus alterius lædatur, „quia est præjudicium consequens actui necessario. Si „vero actus, quem præstat non sit à jure permissus Le„gatis, & insuper agatur de re alteri præjudiciali, tunc „debet ostendere facultates, quia vere non agit uti Le„gatus, sed potius uti specialem facultatem exercens, „quæ non præsumitur:" Confer. etiam Fagnan. *in cap.* Quum in jure *à n.* 49. & 50. de offic. & potest. Judic. delegat. (Vid. *verb.* Forum, *in addit. hispan.* & *novis.* ubi *in fin.* inseritur Breve Sanctitatis D. Clementis XIII. *pag.* 124. de facultatibus Nuntiorum in hanc provintiam missorum *cum pag.* 97. *col.* 1.) ☜

LEGISLATOR.

Vide *verb.* Lex *art.* 2. *per tot.* & *art.* 3. *à n.* 13. *ad* 25.

LEGITIMA.

SUMMARIUM.

1 *Quid est legitima: descendentibus qualis debeatur: inter eos qui sunt computandi: quomodo participent: nullis liberis extantibus, sed nepotes sint superstites tantum, quomodo succedent*, ad num. 7.

8 *Quibus debeatur legitima, descendentibus deficientibus: alii signantur quibus legitima non debetur: ex quibus bonis debeatur: quæ bona computanda pro legitima*, ad num. 19.

20 *Titulo institutionis omnibus debetur, secus enim nullum est testamentum: quid si minor portio relinquatur: aut nulla, justa exhæredationis causa deficiente: quando in supplementum legitimæ agi potest: & sine gravamine est relinquenda*, ad n. 25.

26 *Post obitum patris legitima debetur: eadem ratio inter descendentes, & ascendentes: fructus an debeantur: quod discrimen inter mortem naturalem, & civilem: si pater, & mater tempore professionis ad secundas nuptias convolaverint, an acquirant legitimam quoad omnia*, ad num. 33.

34 *Quid si filii non existant, nec ex eis descendentes: vel illis non existentibus, isti existunt: præcedentibus patri filiis monasterium semper solvere debet legitimam*, ad num. 38.

39 *Legitima non datur, patre aut matre vivente: idem observatur in avo respectu nepotis: nihilominus potest solvi si ascendentes consentiant*, ad num. 41.

42 *Legitima in vita patris accepta, etiamsi augeatur, nequit reclamari: viventibus ascendentibus, sicut legitima non debetur, ita descendentibus: bona dilapidante patre, sive filio, uterque potest compelli ad legitimæ assignationem*, ad num. 44.

45 *Additiones subnectuntur*, ad num. 53.

Legitima est portio illa hæreditaria, quæ necessariis 1
hæredibus, scilicet, liberis, nepotibus, & aliis descendentibus, iisque deficientibus, ascendentibus in testamento necessario relinqui debet; *Communissima.* ✿ Le- 2
gitima hoc modo debetur liberis, quod si non sint plures, quam quatuor, *legitima* inter eos dividenda erit *triens*, seu tertia pars totius hæreditatis relictæ, deductis prius expensis funerum, & ære alieno, computanda; Si autem sint quinque, aut plures, *legitima* inter eos dividenda erit *Semis*, seu media pars totius hæreditatis, ut supra inter eos æqualiter dividenda; Novell. 18. *cap.* & *Authent.* Novissima, *Cod. de inoffic. testament.* ibi: *Novissima lege cautum est, ut si* 3
quatuor sint Filii, vel pauciores, ex substantia deficientis triens; Si plures sint, Semis, debeatur &c. ex æquo scilicet inter eos dividenda. De aliis autem par-

✿ Hodie, cum legitima filiis, hisce regnis, omnia bona præter quintum sint, ita regulari debet arbitrium parentum (1).

(1) Vid. *verb. Hæres.*

partibus extra legitimam Parens potest disponere ad suum arbitrium, unde dantur sequentes versus.

Quatuor, aut infra dant natis Jura trientem.
Semissem vero dant natis quinque vel ultra.
Arbitrium sequitur substantia cetera patris.

4 In supradicto descendentium numero computandi sunt etiam, qui hæreditati renuntiarunt, seu religionem capacem bonorum professi sunt; Tunc enim Monachus jus petendi legitimam transmittit ad monasterium; Menochius *consil.* 77. *num.* 8. Castrens. *cons.* 34. *Ego Paulus ad fin. num.* 4. *leg.* 1. Boer. *decis.* 250. *num.* 4. Gratian. *discep. forens. cap.* 271. *numer.* 15. *tom.* 2. Panimoll. *part. tertia posthuma decis.* 151. *adnotat.* 7. *num.* 43. & alii: Non computandi tamen sunt in tali numero, qui legitime sunt exhæredati ex aliqua ex quatuordecim causis legitimis exhæredandi assignatis *sub verb.* Exhæredatio *à num.* 10. nec qui religionem bonorum incapacem professi sunt; cum tales sint omnimode incapaces, & ratione personæ, & ratione monasterii, ut de se patet.

5 Liberi immediati de illa portione legitima participant in capita: nepotes autem si plures sint filii unius ex liberis, tamquam unius partis personam repræsentantes, etiam unius tantum portionem participant in stirpem; & si unus sit nepos filius alterius liberi, tantum participat, ac omnes illi plures, id est, si ex tribus *v. gr.* liberis testatoris unus solus superstes existat, & alii duo præmortui sint, remanente unico solo filio ex uno duorum præmortuorum, & quinque remanentibus ex alio, tunc una tertia *trientis*, seu tertiæ partis totius hæreditatis testatoris, quæ erat legitima pro tribus suis Filiis, debetur suo filio superstiti: Et altera tertia pars debetur illi unico filio relicto ab uno duorum præmortuorum, & alia tertia pars debetur quinque illis relictis ex altero. Unde, ut vides, cum isti quinque repræsentent solum unius patris personam, solum tantum de legitima acquirunt inter omnes, ac ille unicus, qui de se solo unam etiam repræsentat personam æque bene, ac omnes illi quinque simul; *Communis, arg. Authent. de triente, & semisse, & instit. de hæredibus ab intestato*, §. Cum filius.

6 Si autem nullis extantibus liberis testatoris, extent plures nepotes, filii unius solius liberi præmortui, tunc omnes isti nepotes succedunt in capita, & faciunt tantum numerum ad computandam legitimam, ac si essent immediati filii testatoris. Unde si non sint plures, quam quatuor, legitima inter eos æqualiter dividenda est *triens*, seu tertia pars totius hæreditatis; & si sint quinque, aut plures, legitima inter eos æqualiter dividua est *Semis*, seu media pars totius dictæ hæreditatis; *Communis arg. cit. Authentic. de triente, & semisse & institut. de hæredibus ab intestato* §. Cum filius.

7 Si vero nullis extantibus liberis testatoris, plures extent nepotes, filii non unius tantum, sed diversorum liberorum dicti testatoris; tunc omnes isti nepotes non succedunt in capita, sed in stirpem; & quantitas eorum legitimæ metienda est à quantitate suorum genitorum, ita ut si eorum genitores non fuerint plusquam quatuor, eorum legitima sit *triens*, & si fuerint quinque, vel plures, eorum legitima sit *semis*. Cum hac tamen advertentia, quod si unius liberi testatoris sit unicus, & alterius liberi testatoris sint duo filii, vel tres, vel quinque, vel decem; tantum participant de legitima ille unicus ex se solo, quantum illi duo, vel tres, vel quinque, vel decem omnes simul, cum ex dictis non succedant in capita, sed in stirpem; & ille unicus æque bene repræsentet unam stirpem ex se solo, ac unam tantum stirpem repræsentent omnes dicti simul; *Communis, arg. cit. Authentic. de triente & semisse, & cit. Instit. de hæredibus ab intestato* §. Cum filius.

8 In solo defectu descendentium debetur ipsa legitima ascendentibus, scilicet immediate parenti utrique, vel uno superstiti; & neutro superstite, in locum patris succedunt avus, vel avia paterna, & in locum matris avus, vel avia materna, *Novell.* 110. *cap.* 1. & communis Doctorum, teste Reiffenstuel *leg.* 3. *decret. tit.* 16. *num.* 114. Et talis portio legitima debita ascendentibus universaliter est *triens*, seu tertia pars illius hæreditatis, quam nullo existente testamento ab intestato accepissent; *arg. Authentic. de hæredibus ab intestato, Authentic. de triente, & semisse, & Novell.* 115. *cap.* 4. ❂

9 Fratribus, & sororibus numquam debetur legitima, nisi in casu, quo instituitur turpis persona; *Communis.* Et ratio est, quia legitima debetur solummodo hæredibus necessariis, fratres autem, & sorores numquam sunt hæredes necessarii, nisi in dicto casu, ut habetur expresse *in* §. 1. *Institut. de inofficios. testament. & leg.* Fratres 27. *Cod. eodem* ubi statuitur, quod fratres, & sorores consanguinei (id est, ab eodem patre nati) non sic tamen fratres, & sorores uterini, (id est, ab eadem matre, sed diversis patribus progeniti) possint in dicto casu tale testamentum per querelam inofficiosi testamenti impugnare, & rumpere, ibi: *Fratres, & sorores uterini ab inofficiosi actione contra testamenta Fratris, & sororis penitus arceantur; consanguinei autem durante agnatione, vel non, contra testamentum fratris sui, vel sororis de inofficioso quæstionem movere possunt, scripti hæredes infamiæ, vel turpitudinis, vel levis notæ macula aspergantur.* Et sic *communis Doctorum.* Fratrum autem, & sororum *legi-* 10
tima in tali casu esset quarta pars illius, quod ab intestato accepissent; *Communis, arg. leg.* Papinianus, §. Quarta *ff. de officios. testament.* ubi generaliter legitima erat statutà quarta pars; & licèt talis lex fuerit correcta quoad legitimam descendentium, & ascendentium *in Authentic. Novissima, Cod. de innofficios. Testament. & in Authentic. de triente, & semisse*, & alibi; nullibi tamen invenitur correcta quoad Fratres & sorores.

Legitima debetur ex solis bonis propriis testatoris, 11
deducto prius ære alieno, & expensa funeris; *Communis*, textu expresso *in cit. leg.* Papinianus, §. Quarta autem *ff. de inofficios. testament.* ibi: *Quarta autem* (hodie est tertia, vel media pars, seu *triens*, vel *Semis* ex citatis Juribus *sub num.* 2.) *accipietur deducto ære alieno, & funeris impensis.* Legitima debetur ex om- 12
nibus, & singulis bonis testatoris, ita ut non sit in libertate hæredis universalis eam tradere in rebus sibi benevisis, aut in numerata pecunia, nisi testator expresse aliter disponat, vel ille, cui legitima competit, cum hærede conveniat; *Communis*, cum Rota *part.* 3. *rec. decis.* 116. *num.* 4. *decis.* 514. *num.* 4. *decis.* 776. *num.* 8. & sæpe alibi, *arg. Novellæ* 18. *cap.* 1. & *leg.* Scimus, *Cod. de inofficios. testament.* Et ratio est, quia legitima est tertia, seu media pars totius substantiæ relictæ à testatore; *cit. Novell.* 10. *cap.* 1. & *Authentic. Novissima, Cod. de inofficios. testament. & Authentic. de triente, & semisse.* Adeoque non certæ partis talis substantiæ, cum plurimum intersit, unam rem præ alia habere, præsertim cum ille, cui legitima competit, ad rem aliquam affectus est, *eo quod majorum fuerit*; *leg.* Si emptione 35. *ff. de Minor.*

❂ Sub legitimæ portione ascendentibus debitæ, apud Nostrates intelligenda veniunt omnia bona descendentium præter tertium, casu quo de illo disponant isti, prout libere possunt (1): hoc equidem in quibuscumque bonis ipsius nepotis, aut descendentis undecumque quæsitis, insuper habito à qua linea, viave provenerint, eo quod, sicut sub ordine, rectaque linea ex testamento, & ab intestato succedunt, ita eodem modo descendentes ipsis, præter ea oppida, in quibus ex patrio foro moris fuerit, ut bona ad stirpem redeant (2).

(1) Vid. *id.* Succesio ab intestato, & Testamentum.

(2) *L.* 1. *tit.* 8. *lib.* 5. *Ibi:* Lo qual mandamos se guarde, salvo en las ciudades, villas, y lugares, do segun el fuero de la tierra se acostumbran tornar los bienes al tronco, y la raiz á la raiz.

13 Pro deducenda legitima computari debent non solum bona post mortem testatoris, deducto ære alieno, & expensa funerum, extantia, sed etiam illa, quæ hæredes necessarii in vivis jam receperunt, sive per modum dotis, sive per donationem, & hujusmodi, nisi testator contrarium expresse statuerit; ❂ Decius *ad leg.* 17. *Cod. de collation.* Molina *disp.* 237. Sichard. *ad rub. Cod. de collation. n.* 11. & alii communiter, *arg. tot. tit. & Cod. de collation. bonor.* præsertim *Novella* 18.
14 *cap.* 6. Excipiuntur tamen expensæ factæ à parentibus in educandis liberis, seu studiorum vel opificii, aut artis addiscendæ causa, & hujusmodi, ut tenet *Communis Doc-*
15 *torum.* ❂ Legitima debetur filiis non solum ex bonis patris, ut est certa, & communis cum Rota *part.* 34. *rec. decis.* 181. *n.* 6. & *decis.* 246. *n.* 13. & sæpissime alibi sed etiam ex bonis matris, ut etiam est certa, & communis cum eadem Rota *p.* 3. *rec. decis.* 103. *n.* 1. *p.* 6. *decis.* 49. *n.* 5. *p.* 7. *decis.* 220. *n.* 4. *p.* 10. *decis.* 192. *n.* 6. & sæ-
16 pe alibi. Tam ex bonis dotalibus, quam ex extradotalibus, libera ab omni onere; Rota *part.* 12. *decis.* 225. *n.* 1.
17 & sæpe alibi, & communis Doctorum. Legitima enim de omnibus bonis parentum est debita filiis de Jure na-
18 turæ; *Authentic.* Ut cum *de appellat.* §. *Aliud quoque, Collat.* 8. *c.* Rainutius 16. *de testamentis*, ubi expresse dicitur, quod, *legitima portio est debita Jure naturæ*, & sic Rota *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 47. *num.* 3. *decis.* 62. *num.* 14. 15. & *sequent.* legitima debetur etiam filio legitimato; Rota *part.* 3. *decis.* 401. *sub num.* 1. *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 38. *num.* 6. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 360. *num.* 15. & Doctores passim. ❂

Legitima de omnibus bonis non solum debetur fi- 19
lio, sed etiam nepoti, & nepti ex bonis avi, vel aviæ, non existente eorum tamen patre vel matre, respective referendo; Rota *part.* 1. *decis.* 479. *num.* 7. *part.* 4. *tom.* 1. *decis.* 543. *num.* 1. *part.* 5. *tom.* 1. *decis.* 329. *num.* 1. *part.* 6. *decis.* 355. *num.* 2. *part.* 10. *decis.* 193. *num.* 9. *part.* 12. *decis.* 311. *num.* 4. & 7. *part.* 18. *tom.* 1. *decis.* 190. *num.* 8. & sæpe alibi, & *communis Doctorum.*

Legitima liberis, & parentibus relinqui debet titu- 20
lo institutionis ❂ seu hæredis, adeo ut si alicui relinqueretur alio titulo *v. gr.* Legati, fideicommissi, donationis, & hujusmodi, posset is testamentum, quoad hæredis institutionem dicere nullum; *Communis* textu claro *princip. Instit. de exhæredat. lib. leg.* & §. 5. *Instit. eodem*, & *Novella* 115. *cap.* 3. ubi expresse habetur non sufficere, *si per quamlibet donationem, vel legatum, vel fideicommissum, vel alium quemcumque modum eis dederit legibus debitam portionem.*

Si alicui descendenti, aut ascendenti relinquatur pro 21
legitima minor portio, quam supra assignata, competit ei actio ad petendum complementum legitimæ, quæ actio durat ei usque ad triginta annos; *leg.* Omnimode *Cod. de inofficios. testament.* & *Authentic.* Ut Cum *de appellat. cognoscitur*, §. Hæc autem disposuimus; & sic ex communi sententia Gomez *resolut. cap.* 11. *numer.* 23. Molina *disp.* 177. Layman *lib.* 3. *de justitia tract.* 5. *cap.* 5. *num.* 11. Si autem sine justa exhæ- 22
redandi causa non solum minor portio, quam assignata, sed nulla relinquatur pro legitima, testamentum ipso jure est nullum, quoad extranei hæredis institutionem (non item quoad legata, commissa, & alia) *Au-*

❂ Multum notatur discriminis in casu dotis, vel donationis, ad excessum computandum: quia in illa ad constitutionis tempus, aut mortis constituentis, prout libuerit, in cujus gratiam fuit promissa inspicitur, in hac vero ultimum dumtaxat: habito ad dicta tempora respectu, excessus regulabitur: & si æqualitas haud detur, inæqualitas dissolvetur, nisi pro melioratione æstimetur, utpote tertium, quintum, & legitimam tangendo, tametsi nulla restituendi subeat obligatio (1).

(1) *L.* 3. *ejusd.* Quando algun hijo, ó hija viniere á heredar, ó partir los bienes de su padre, ó de su madre, ó de sus ascendientes, sean obligados ellos, y sus herederos á traer á colacion, y particion la dote, y donacion propter nuptias, y las otras donaciones que hubiere rescibido de aquel, cuyos bienes vienen á heredar::: y para se decir la tal dote inoficiosa se mire á lo que excede su legitima, y tercio, y quinto de mejoria, en caso que el que la dió podia hacer la dicha mejoria, quando hizo la dicha donacion, ú dió la dicha dote, habiendo consideracion al valor de los bienes del que dió, ó prometió la dicha dote, al tiempo que la dicha dote fue constituida, ó mandada, ó al tiempo de la muerte del que dió la dicha dote, ó la prometió, do mas quisiere escoger aquel á quien le fue la dicha dote prometida, ó mandada: pero las otras donaciones que se hicieren á los hijos, mandamos que para se decir inoficiosas se haya consideracion á lo que los dichos bienes del donador valieren al tiempo de su muerte.

❂ Super expensis à parentibus educationis, studiorum, vel cujuslibet artis addiscendæ causa, factis, de quibus loquitur A. nil immorabitur, cum jam sit præventum (2).

(2) Vid. *verb.* Alimenta.

❂ Quamvis per rescriptum Principis fuerit quis legitimatus, ut hæreditario jure succedat in bonis paternis, aut avitis; si legitimi postea ex legitimo matrimonio, vel per subsequens extiterint, ille à successione excluditur (3).

(3) *L.* 10. *tit.* 8. *lib.* 5. Si alguno fuere legitimado por rescripto, ó por privilegio nuestro, ó de los Reyes que de Nos vinieren, aunque sea legitimado para heredar los bienes de sus padres, ó madres, ó de sus abuelos, y despues su padre, madre, ó abuelos hubiesen algun hijo, nieto, ó descendientes, ó de legitimo matrimonio nacido, ó legitimado por subsiguiente matrimonio, el tal legitimado no pueda suceder con los tales hijos, ó descendientes legitimos en los bienes de sus padres, ni madres, ni de sus ascendientes ab intestato, ni ex testamento, salvo si sus padres, madres, ó abuelos en lo que cupiere en la quinta parte de sus bienes que podian mandar por su ánima, le quisieren alguna cosa que hasta en la dicha quinta parte bien permitimos que sean capaces, y no mas:::

❂ Cum hæredis institutio ad testamentorum validitatem haud sit necessaria, deficit nullitatis eorum fundamentum, ceteris solemnitatibus adstantibus (4).

(4) *L.* 1. *tit.* 4. *ejusd.* Si alguno ordenare su testamento, ú otra postrimera voluntad::: y mandamos que el testamento que en la forma susodicha fuere ordenado, valga en quanto á las mandas, y otras cosas que en él se contienen, aunque el testador no haya hecho heredero alguno, y entonces herede aquel, que segun derecho, y costumbre de la tierra habia de heredar, en caso que el testador no hiciera testamento, y cumplase el testamento:::

23 Authentic. Ex causa Cod. de literis præteritis. Si vero
legitima causa exhæredationis sit testamento inserta,
sed ab hærede instituto probari non possit, tunc com-
petit hæredi necessario querela inofficiosi testamenti,
per quam poterit evacuare testamentum, quoad hære-
dis extranei institutionem, sed necessario absolvenda in-
tra quinquenium: leg. Si quis filium 34. leg. Scimus 35.
Cod. de inofficios. testament. & ex communi docet Jul.
Clarus quæst. 40. num. 5.
24 Legitimæ supplementum peti potest, etiamsi pater
aliquid reliquerit filio, vel filiæ pro legitima, cum ex-
pressa prohibitione, ut nihil aliud possit petere; In
quantitate enim legitimæ lex non confidit de singulari
affectione patris; & sic quod deficit, ipso Jure sup-
pletur etiam contra dispositionem, & voluntatem pa-
tris; leg. Scimus, post princip. verb. Repletionem, Cod.
de inofficios. testament. & §. Hæc autem disposuimus,
vers. Ceterum in Authent. Ut cum de appellat. cognosci-
tur, & tenent Salicet in leg. Quoties n. 13. Cod. de hæ-
red. instit. Aret. in leg. Ex facto n. 15. vers. Est tamen
hodie casus, de vulgar. subst. Socin. Senior. cons. 1. n. 3.
& 4. lib. 4. Mantica de tacit. & ambig. convent. lib. 12.
tit. 23. num. 1. Alexander consil. 69. n. 4. & consil. 128.
in princip. lib. 1. Panimoll. part. 3. posthum. decis. 151.
adnot. 7. num. 44. & alii passim. Rota part. 10. recent.
decis. 103. num. 35. part. 16. decis. 187. num. 2. &
decis. 185. num. 2. & sæpe alibi.
25 Legitima debita hæredibus necessariis, sive descen-
dentibus, sive ascendentibus, debet relinqui sine ullo
onere, aut gravamine, alioquin apposita onera, & gra-
vamina habentur pro non appositis; Communis, textu
expresso in leg. Quoniam, & leg. Scimus, Cod. de in-
officios. testam. cum similibus, & in cap. Rainutius 16.
de testamentis. Rota part. 1. decis. 201. part. 8. de-
cis. 289. num. 8. part. 11. decis. 311. num. 8. part. 12.
decis. 425. num. 8. & sæpissime alibi.
26 Legitima debetur filiis statim post obitum patris;
Rota part. 4. tom. 1. decis. 302. num. 3. part. 5. tom. 1.
decis. 272. num. 6. part. 5. tom. 2. decis. 579. num. 15.
& sæpissime alibi: legitima debetur statim à die obitus
27 patris, seu testatoris una cum fructibus. Rota part. 2.
recent. decis. 528. num. 3. part. 9. tom. 2. decis. 549.
num. 10. part. 13. decis. 536. num. 1. & 13. part. 17.
28 decis. 592. num. 5. & sæpe alibi. Legitima sicuti de-
betur descendentibus una cum fructibus à die mortis,
ita etiam debetur ascendentibus; Rota part. 3. recent.
decis. 759. num. 3. part. 5. tom. 2. decis. 62. num. 65.
29 part. 11. decis. 149. num. 2. Fructus ex legitima de-
bentur, quando hæreditas consistit in stabilibus, aliis-
que bonis fructiferis, licèt legitima relinquatur in quan-
titate. Rota part. 10. recent. decis. 39. num. 11. part. 12.
decis. 20. num. 24. part. 16. decis. 188. n. 7. part. 19.
30 tom. 3. decis. 190. num. 2. Hujusmodi fructus, ubi de-
bentur, taxantur ad relaxationem quinque pro cente-
nario, & anno; Rota part. 12. decis. 20. num. 26.
part. 13. decis. 46. num. 3. part. 16. decis. 188. nu-
mer. 8. part. 17. decis. 192. num. 6. & 7. part. 88.
tom. 2. decis. 774. num. 16.
31 Legitima debetur statim non solum à die mortis na-
turalis, sed etiam à die mortis civilis; Unde debetur
filio, vel patri statim emissa Monachi professione, non
expectata morte naturali, etiamsi agatur de monaste-
rio in communi capaci bonorum. Rota part. 5. tom. 1.
decis. 267. num. 1. & seq. part. 5. tom. 2. decis. 503.
num. 1. & seq. part. 17. decis. 100. num. 14. part. 18.
tom. 1. num. 144. num. 7. part. 18. tom. 2. decis. 691.
num. 18. Fagnan. in cap. Cum simus 14. de Regula-
ribus num. 7. ubi dicitur, quod sic tenent Canonis-
tæ communiter, quamvis Legistæ videantur sentire con-
trarium; Panimoll. loc. cit. num. 22. ubi plurimos alios
citat contra multos alios ab ipsos citatos ibidem sub
num. 10. tenentes deberi legitimam non à die mortis
civilis professi in aliqua religione, sed solum à die mor-
tis naturalis ejusdem. At vero nostra sententia est æquior,
& æquitati canonicæ convenit, adeoque servanda in
utroque foro, & crebrius recepta; ut expresse conclu-
dit Rota recent. part. 1. tom. 1. decis. 267. num. 4.

Legitima debetur etiam matri à die emissæ profes- 32
sionis filii; Sic Rota part. 5. decis. 116. num. 16. &
seq. ubi dicit quod hæc opinio est verior; Et quamvis
plurimi Doctores contrarium sentiant per dispositionem
Juris antiqui in Authentic. Si qua mulier, Cod. de sa-
crosanct. eccles. tamen dicta Authentica fuit correcta
per cap. Cum simus 14. de Regularibus; Immo Glos-
sa in dicta Authentica est illi contraria, ut observat,
& tenet Rota part. 5. tom. 1. decis. 267. num. 9. Et
ab hac sententia recedendum non esse firmavit eadem
Rota in Tridentina Legitimæ 3. Januar. 1608. coram
Ottembergo relata in decis. 116. num. 16. decis. 267.
num. 2. & seq. part. 5. tom. 1. decis. 100. num. 14.
part. 17. in recent. juxta firmata in decis. 138. num. 1.
& seq. part. 1. recent. Et hanc sententiam tamquam
æquiorem, & æquitati Canonicæ consonam in utroque
foro servari debere dicit Covarrub. in cap. 2. de testa-
ment. n. 7. Tondut. resol. civil. 194. n. 1. part. 2. Feren-
til. in addit. ad Burat. decis. 461. num. 16. Sperell. de-
cis. 32. num. 21. Panimoll. part. 3. posthum. decis. 162.
num. 18. ubi pro hac sententia plurimos alios citat.
Si vero mater, & pater tempore professionis ad se- 33
cundas nuptias convolaverint, legitimam acquirere non
possunt, nisi quoad simplicem usumfructum, non au-
tem quoad proprietatem, propter pœnam secundo nu-
bentium inflictam in leg. Fœmina Cod. de secundis
nuptiis, eamque reservare tenentur filiis primi matri-
monii juxta dispositionem dictæ leg. Fœminæ Cod. de
secundis nuptiis; Rota decis. 41. num. 2. & decis. 676.
num. 2. 3. & 4. coram Amat. Dunozet. decis. 534. nu-
mer. 3. usque ad finem coram Martino decis. 96. à nu-
mer. 1. & pluribus seq. post. Pacific. de Salvian. In-
terdict. decis. 144. num. 9. & 10. part. 18. tom. 1. &
decis. 391. à num. 10. usque ad 13. ead. part. 18.
tom. 2. in recent. & Doctores passim, quos sequitur Car-
din. Petra tom. 3. comment. ad constit. 4. Innoc. IV.
sect. 1. à num. 86. ad 92. Vid. ibi.
Intellige tamen in casu quo adhuc existant filii pri- 34
mi matrimonii; secus autem si sint præmortui, & am-
plius non existant, nec descendentes ex ipsis; quia
tunc mater, & pater transeuntes ad secundas nuptias,
non censentur privati filiorum hæreditate, & legitima,
etiam quoad proprietatem, quæ eo casu consolidatur cum
usufructu; Rota part. 1. recent. decis. 479. num. 9.
vers. Sed cessat omnis difficultas, Baldus consil. 317.
lib. 5. Aretin. consil. 50. num. 4. Decius in cap. Ec-
clesiæ Sanctæ Mariæ col. 16. num. 122. vers. Secunda
conclusio::: de Constit. Amat. Dunozet. dec. 641. num. 3.
tom. 1. & alii passim.
Si vero præmortuis filiis, existant adhuc nepotes, 35
& alii descendentes, proprietas talis legitimæ erit ser-
vanda pro ipsis, textu expresso in leg. Fœminæ §. Illud
Cod. de secund. nupt. ibi: Nullum ex priori ma-
trimonio habuerit successorem, & leg. In quibus 7. Cod.
eod. tit. ibi: Filio, vel filia, nepote, vel nepte, vel plu-
ribus relictis, & in leg. Si quis prioris 8. Cod. eod.
tit. ibi: Filiis à se, vel à nepotibus, vel pronepotibus
relictis. Et ratio est, quia pœnæ secundo nubentium
inductæ fuerunt nedum favore filiorum, sed totius pos-
teritatis: Bertrand. consil. 166. num. 1. leg. 1. Ruin.
in consil. 58. numer. 8. leg. 5. Panimoll. part. 3. post-
hum. decis. 151. num. 34. & seq. cum pluribus aliis
ibi citatis.
Quando monasterium tenetur solvere legitimam fi- 36
liis patris professi, debet eam tradere, etiamsi filii præ-
cedant patri, cum jus exigendi legitimam transmitta-
tur ad ejus hæredes, etiamsi non fuerit petita; Mer-
lin. de legitima lib. 5. tit. 3. quæst. 3. num. 15. Hon-
ded. consil. 50. lib. 2. Panimoll. leg. cit. num. 41. &
alii. Immo transit ad hæredes, etiam extraneos, quam- 37
vis filius in vita legitimam, vel supplementum non pe-
tierit, Cravet. consil. 312. num. 4. Alexander cons. 55.
& consil. 250. lib. 3. Decius consil. 81. & cons. 303.
Antonell. de tempore legali lib. 2. cap. 98. num. 18.
Salicet. in leg. Scimus Cod. de inofficios. testam. Pa-
nimoll. loc. cit. num. 42. & alii adducti à Gratian. dis-
cept. forens. cap. 271. num. 14. tom. 2. Quinimo hoc 38

Jus petendi legitimam etiam filius monachus transmit-
tit ad monasterium, quamvis ignoraverit: Menoc. con-
sil. 77. n. 8. Castr. cons. 34. Ego Paulus ad fin. n. 4. lib. 1.
Boer. dec. 250. n. 4. quos refert Gratian. dicta dis-
cep. 271. n. 15. tom. 2. Panimoll. loc. cit. n. 34. & alii.
39 Legitima non debetur, nec peti potest à filio, vi-
ventibus adhuc parentibus; Rota recent. p. 4. tom. 2.
dec. 203. n. 10. & dec. 459. n. 7. p. 5. tom. 1. dec. 141.
num. 5. p. 11. dec. 180. n. 8. p. 14. dec. 417. n. 25. Pa-
40 nimol. loc. cit. 17. Et alii communiter. Et hoc proce-
dit etiam respectu Nepotis in bonis avi; Rota p. 3. re-
cent. dec. 446. sub n. 3.
41 Quamvis autem filio non debeatur legitima ante
obitum patris, potest tamen à patre vivente persolvi;
Rota p. 4. tom. 1. decis. 623. sub n. 4. & annotat. ad
dec. 29. n. 27. p. 8. Dummodo interveniat consensus fi-
42 lii; Rota p. 19. t. 1. dec. 343. n. 1. & 2. Quo casu si
legitimam filius acceptavit in vita patris, amplius recla-
mare non potest, etiamsi augeantur postea facultates
paternæ, Rota p. 18. t. 1. dec. 385. n. 5. Et in eo casu
pater ad nihil ulterius tenetur, si legitimam ab eo vi-
vente assignatam filius dilapidet: Rota p. 19. tom. 1.
dec. 344. n. 9.
43 Legitima sicuti non debetur filiis ex bonis parentum
adhuc viventium, ita non debetur parentibus ex bonis
filiorum pariter viventium: Rota p. 10. dec. 326. n. 41.
44 In casu autem, quo pater in vita dissiparet bona sua,
posset cogi ad assignandam legitimam filio, & in simi-
li casu posset cogi filius ad assignandam legitimam pa-
tri; Rota p. 8. dec. 488. n. 5. & Annotat. ad dec. 29.
n. 29. & late seq. p. 1.
45 ☞ De legitima tria hic omittenda haud sunt; Pri-
mum est, quod si legitima ex nuda juris dispositione de-
beatur, pro ea nonnisi Condictio ex lege competit, non
46 item actio hypothecaria. Quod si debeatur præterea le-
gitima ex judicio defuncti, competit pro ipsa hypothe-
caria actio; Dummodo tamen legitimarius, obsequendo
judicio defuncti, legitimam detrahere velit juxta formam
47 ab ipso præscriptam, secus è contra; Rota in Romana,
seu Senen. legitimæ 20. Februarii 1747. & 2. Julii ejus-
dem anni 1747. cor. Eminentissimo Bussio.
48 Alterum est, quod dispositio textus in leg. Jubemus,
quod soli filii non teneantur imputare fructus in tre-
bellianicam, ulteriores vero descendentes teneantur,
trahi haud potest ad legitimam, nam nec filii, nec ul-
49 teriores descendentes; quibus legitima debetur, impu-
tare tenentur fructus in legitimam; Rot. in Bononien.
Pecuniaria 3. Martii 1747. & 1. Junii ejusdem anni
1747. cor. bon. mem. Vicecom.
50 Tertium est, quod nonnisi cum cautela Soccini pro-
hiberi à patre filiis potest legitima. Quando vero adhi-
51 bita dici possit necne cautela Soccini, tradit Rota in
Romana Immissionis 16. Februarii 1742. & 4. Maji ejus-
dem anni 1742. coram Illustrissimo Molino, in civitatis
plebis manutentionis 29. Januar. 1745. & 30. Aprilis
ejusdem anni 1745. coram bon. mem. De Vais, in Bo-
nonien. Pecuniaria 3. Martii 1747. & 16. Junii ejusdem
anni 1747. coram bon. mem. Vicecom. & 4. Maji 1748.
coram Illustrissimo Clement.
52 Ceterum si filius nec tacite acceptet prohibitionem
legitimæ, tametsi factam cum cautela Soccini, non ex-
cluditur à jure ipsam petendi; Rota in Romana Hæredi-
tatis 5. Martii 1742. cor. bon. mem. Nunez. Quando ve-
53 ro filius acceptasse dici possit, necne prohibitionem
legitimæ cum cautela Soccini; Vide tum apud paulo
ante citatas decisiones, tam apud decisiones in civita-
tis plebis manutentionis super legitima Joannis Philippi
2. Julii 1745. & 10. Decembris ejusdem anni 1745. co-
ram bon. mem. De Vais. ☜

(Hic est pro nullo temporis intervallo immoran-
dum, nam omnia, quæ huc concernentia judicantur,
extensa reperiuntur. Vid. verb. Alimenta, Arrha, Bo-
na laicalia, vers. Omnia bona:: Candela, Dos, Ex-
hæreditatio, Filius, Hæreditas, Hæres, Parentes, Pa-
tria potestas, Successio ab intestato, & Testamentum,
de quibus pro majori parte fit mentio in add. hisp. ad
hoc verbum insertis).

LEGITIMATIO.

* Per subsequens matrimonium non legitimari pro-
lem, quando copula habita est inter impeditos, & pro-
les nata est eodem impedimento perseverante, commu-
nis est sententia. Si vero constet prolem natam esse sub-
lato impedimento, dubitetur vero, num concepta sit
eodem impedimento perseverante, tunc in favorem pro-
lis judicium ferendum est. Benedictus XIV. epistol. ad
Archiepiscopum Hispaniolæ, Bullar. tom. 1. num. 13.
incip. Reddite nobis:::

LEGITIMUS.

Vid. verb. Filius.

LEX.

ARTICULUS I.

Lex quoad ea, quæ concernunt ipsius naturam, divisio-
nem, & eos, qui ipsam condere possunt.

SUMMARIUM.

1 *Lex unde dicta: quibus nominibus appelletur, & eorum differentia: quæ conditiones ad legem requirantur*, ad num. 15.

16 *Legis differentia cum præcepto: illius divisio immediata: dantur variæ subdivisiones*, ad n. 27.

28 *Differentia in canonicam, & civilem: juris gentium à naturali: quid dum datur contrarietas inter leges ecclesiasticas & seculares: proprius conditor illarum designatur: etiamque secularium*, ad num. 43.

44 *Nulla potestas legislativa humana contra jus naturale, vel divinum præceptum, aut probibitivum quidquam condere potest: nec humana, Summo Pontifice excepto, contra Canonicum, & apostolicas constitutiones*, ad num. 45.

46 *Novæ additiones inseruntur*, ad num. 61.

Lex secundum etymon nominis dicitur vel à legen- 1
do, ut vult S. Isidorus lib. 2. etymolog. cap. 10. eo quod
leges apud Veteres solebant in publicis tabulis scribi, &
populo legendæ proponi, ut in ipsis legerent; quæ
practicare, & à quibus abstinere deberent; Vel ab eli-
gendo, secundum Ciceronem lib. 1. de legib. & S. Au-
gustinum q. 15. Novi Testamenti dicentem; Lex ab
electione dicta est, ut è multis quod eligas sumas; vel
potius à ligando, eo quod homines legibus ligentur,
seu obligentur ad aliquid faciendum, vel omittendum,
ut vult S. Thomas 1. 2. q. 90. art. 1. & Scotus in 4.
dist. 15. quæst. 2. §. Hic sunt quatuor::
Lex solet variis aliis nominibus appellari. Interdum 2
enim vocatur Jus, eo quod definiat, ac præscribat
quod justum est; cap. Jus generale 2. dist. 1. ibi: Jus
autem est dictum, quia justum est. Quamvis tamen stric-
te loquendo inter legem, & Jus nonnulla sit differen-
tia, quia, ut dicitur in cit. cap. Jus generale 2. dist. 1.
Jus generale nomen est, lex autem Juris est species.
Sub uno enim Jure divino, vel humano, canonico,
vel civili, leges plurimæ continentur. Aliquando lex
appellatur constitutio, quia illam præcedere solet plu-
rium consilium, & consensus quidpiam simul statuen-
tium, quasi communis statuitio. Quandoque lex dicitur
Statutum, eo quod per ipsam statuitur aliquid stabile, 3
atque firmum. Dicta autem nomina in hoc differunt,
quod leges supremi Principis secularis dicantur Jura:
Summi Pontificis vero decreta appellentur constitutiones;
& Decreta inferiorum Principum, Civitatum, & popu-
lorum dicantur statuta, quamvis sæpius soleant con-
fundi, & sumi promiscue.